

Handleiding 'bomen slepen'

Deze handleiding hoort bij de [video-documentatie van trekpaardtechnieken](#).

Tussen 2017-2020 liep het plattelandsproject “Brabants trekpaard, samen erfgoed een toekomst geven” goedgekeurd. Getrokken door de provincie Vlaams-Brabant, verliep dit project in samenwerking met trekpaardenverenigingen VZW De Brabander en VZW Vlaams-Brabantse Kwekers. De wetenschappelijke ondersteuning kwam van het Centrum Agrarische Geschiedenis.

Het project had tot doel relevante (landbouw)technieken uit het verleden, uitgevoerd door Brabantse trekpaarden, te vertalen in nieuwe bestemmingen en functionaliteiten voor dit paardenras.

Eén van de doelstellingen bestond uit het identificeren, selecteren, onderzoeken en documenteren van drie relevante technieken. De technieken met Brabantse trekpaarden worden steeds minder toegepast en bijgevolg zal waardevolle kennis over dit thema verdwijnen. De provincie wou bijgevolg drie technieken gedetailleerd documenteren, bewaren en vervolgens beschikbaar maken voor alle liefhebbers en geïnteresseerden. De technieken om met trekpaarden om te gaan en te werken, zitten veelal in de hoofden en handen van mensen.

In overleg kozen de projectpartners voor de volgende drie technieken: ten eerste optuigen, inspinnen en mennen op kordeel, ten tweede ploegen en ten slotte bomen slepen.

Dit immaterieel erfgoed documenteren vroeg om een specifieke aanpak. Alle stappen in het hele proces (voorbereiding, filmen, montage, tonen en verspreiden) gebeurden op een participatieve wijze, dat wil zeggen samen met de erfgoedgemeenschap van de trekpaardencultuur.

Samen met het Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) maakte documentairemaker Sander Tas (Kadanja) drie tutorials of instructiefilmpjes, één voor elk van de geselecteerde technieken.

De filmpjes zijn te bekijken op <https://www.brabantstrekpaard.be/informatie/projectinformatie>.

DE PROVINCIE JOUW STREEKMOTOR

Trekpaarden zijn nuttige dieren in duurzaam bosbeheer. Ze zijn door hun wendbaarheid, omvang en gewicht flexibel in te zetten op vele ondergronden, zonder het bodemleven te verstoren. Daarom zijn ze ideale werkers om bij selectieve houtkap boomstammen uit het bos weg te slepen.

Vorbereiding

- uitvoeren van grondige **terreinverkenning**:
 - **parcours** uittekenen om een boom op een veilige manier te verslepen, met minimale beschadiging van de biotoop
 - kennis opdoen over **hindernissen**, zoals boomstronken, losliggende stammen of oneffenheden, waarlangs het paard traag gestuurd moet worden, zodat het niet blokkeert, schrikt of struikelt

Aansturing paard

- toepassen van de techniek van het **mennen op kordeel** (zie handleiding 'paard optuigen'): de sturing door een combinatie van stem- en leidselbevelen laat de menner toe om steeds ook de gesleepte last in het oog te houden
- bij **hellingen en afdalingen**: paard strak aan het bit, dus door contact met de mond, in de hand houden
 - => paard houdt zich opgericht en 'zet' zich
 - => voerman behoudt controle en kan bijsturen bij het nemen van hindernissen
- **coördinatie tussen paarden** beheersen: voor sommige sleephandelingen van een aanzienlijke last op zware grond en oneffen terrein zijn meerdere trekpaarden nodig die gelijktijdig blijven trekken

Verbinding tussen last met gareel: strengen-zwenghout-uitsleepketting

- **traditioneel 'plat'** getuig: strengen of lange kettingen vastgemaakt aan een zwenghout die op de grond ligt
- **schipperstuig**: vroeger gebruikt om schepen in een schuine hoek voort te trekken. Bij dit tuig hangt het zwenghout aan kortere strengen, wordt het bij het trekken omhoog getild en blijft het achter de billen van het paard hangen. Dit vermijdt wrijving aan de benen, wanneer het paard schuin moet trekken, en vermindert het risico dat paarden met hun benen over de kettingen stappen.
- **uitsleepketting**: ketting die rond de boomstam hangt en met een haak aan het zwenghout wordt gekoppeld

- **koppeling tussen zwenghout en ketting**:
 - trekpaard recht voor de boomstam doen staan
 - ketting losmaken van het zwenghout en met een sjoerende beweging onder de boom brengen
 - ketting vastmaken in een strophaak: dit zorgt ervoor dat hoe harder het paard trekt, hoe feller de ketting rond de boom spant
 - strophaak met de gesloten kant in de richting van de trekbeweging van het paard leggen: dit zorgt ervoor dat de ketting bij het trekken niet loskomt door de open kant van de haak
 - ketting (kort of lang) vastmaken aan het zwenghout, in een sleephaak waarvan de opening net even breed is als een lid van de ketting

- **korte combinatie** tussen boom en paard: maakt compacte wendingen mogelijk, omdat het paard slecht beperkt vooruit moet gaan om de last al in beweging te brengen. Bijkomend voordeel is dat bij het trekken de boomstam aan de voorzijde lichtjes van de grond komt, wat het lichter maakt voor het paard
- **lange combinatie** tussen boom en paard: aan te raden bij het stapelen van boomstammen, om in een rechte lijn te werken en contact tussen paard en andere stammen te vermijden.

Omvertrekken van afgebroken boomstammen

- lange combinatie: voldoende afstand tussen boom en paard is noodzakelijk
- aangehaakte ketting één of tweemaal rond de boomstam draaien, zeker indien de boomstammen in de kruin van andere bomen onder spanning vastzitten
- bepalen van de juiste trekrichting van het paard
- bij het trekken rolt de ketting zichzelf af en draait de boom zichzelf los

Mallejan

Een tweewielige mallejan vormt een alternatief voor de sleepketting. Hierbij hangt de boomstam met behulp van kettingen vast aan de in het midden sterk gebogen as van het voertuig. Om de boom aan de mallejan vast te maken, maakt men als **hefboom** gebruik van een **dissel** die onder een 90°-hoek aan de gebogen as vast zit. Dit gebeurt als volgt:

- de mallejan rijden tot boven de boomstam
- de dissel met man- of paardkracht optillen van horizontaal tot bijna rechtstandig, zo komt de boog van de asblok naar beneden
- een ketting onder de boomstam doorhalen en vastmaken aan haken op het asblok: de plaats van de ketting zo kiezen, dat de stam in balans is en op zijn zwaartepunt vrij hangt
- de dissel door het paard naar beneden laten trekken; zo de boog van de asblok naar boven doen komen en de stam van de grond tillen; ten slotte de stam aan de dissel vastmaken

